

HARDGRAS

N° 146

De man die langzaam verdween

Thomas Heerma van Voss

Carolina Trujillo
Thuiskomst

Martijn Simons
Kunst

Michel Doodeman
Gourcuff

Marieke Groen
Sex

NUMMER 146

Dat is het mooie aan *Hard gras*: in het ene nummer ligt de nadruk op journalistiek, in het andere op het literaire aspect. En altijd is het voetballen de verbinder, met excuses voor het gebruik van dit woord waarvoor we ook *common denominator* hadden kunnen kiezen, of: eeuwig terugkerend motief.

Op 27 februari van dit jaar overleed Arend Jan Heerma van Voss, net geen tachtig jaar. Zo lang zijn zoon Thomas het zich kon herinneren, stond zijn vader langs de kant van het voetbalveld als hij een wedstrijd speelde.

Hij schreef een prachtig, ontroerend verhaal over het gemis langs de lijn dat zelfs door zijn teamgenoten wordt gevoeld. Hugo Borst zei:

‘Dit is zo herkenbaar. Ik was tijdens het voetballen weleens ongerust als mijn vader te laat was, omdat het bijna nooit voorkwam.’

Carolina dook weer eens onder in Google en ontdekte dat een door Luis Suárez gebouwd wellness-complex zich in de buurt van haar vroegere ouderlijk huis bevond. Suárez keerde terug naar Uruguay om er te voetballen,

Carolina volgde dat spoor terug in gedachten om erover te schrijven.

Martijn Simons en Marieke Groen zijn de andere literatoren die we in dit nummer, niet voor het eerst begroeten, in dankbaarheid en met leesplezier.

Hugo Borst
Matthijs van Nieuwkerk
Henk Spaan

In de tussentijd had iemand de voorbeneden van de merrie eraf gehakt.

pagina 53

04
**De bruine jas
langs de
zijlijn**

Thomas Heerma van Voss

16
**Ik ben een
Rotterdamse
schrijver geworden**

Martijn Simons

26
**Jong
en boordevol
talent**

Zeger van Herwaarden

38
**Het
Suárez-complex**

Carolina Trujillo

58
**Vergeten
Titanen**

Daan & Mikko

60
**De
tweede
helft**

Marieke Groen

68
**Churchill
betaalt de
buttered chicken**

Erwin van de Pol

80
**De kinder-
kampioen
van Morbihan**

Michel Doodeman

90
Dollen

Theun de Winter

92
De Krijter

Gerrit de Jager

*De
bruine jas
langs de
zijlijn*

Thomas Heerma van Voss

Wat was de laatste keer dat ik hem buiten zag? Dat we samen ergens heen reden? Dat we buiten zaten, iets aten, mompelend en vertrouwd iets of iemand bekritiseerden?

Tot mijn ergernis kan ik het allemaal niet meer helder terughalen, maar in mijn herinneringen was het voetbalveld bij al die keren dichtbij. Een kansloos verloren uitwedstrijd bij Kampong in Utrecht, die zag hij toch nog? Is het zijn allerlaatste rit geweest? Zaten we daar nog bij de bar, wat bestelden we?

Als ik aan mijn vader denk, en dat doe ik deze maanden veel, denk ik aan oneffen grasvelden, aan ploeterend amateurvoetbal, aan naar frituur ruikende kantines, aan het blauwwitte kostuum waarin ik me al jaren elke zondag hijs, aan de eindeloze stoet wedstrijden die we samen op televisie bekeken. En ik denk aan de toewijding waarmee hij iedere zondag langs het veld stond, aan de rustige ernst waarmee hij inspecteerde wat ik ervan terechtbracht, aan alles wat we woordeloos deelden rondom dat ene spel.

Wat me nog helder voor de geest staat: de laatste keer dat hij informeerde naar een van mijn wedstrijden. Die zondagochtend had ik uren naast hem gezeten en waar mogelijk geholpen met praktische handelingetjes.

Die middag fietste ik direct na het laatste fluitsignaal vlug terug naar mijn ouderlijk huis.

‘En?’ vroeg hij.

‘Zowaar gewonnen,’ zei ik. ‘Bijna van de laatste plaats af.’

‘Tegen wie speelden jullie?’

‘TABA uit.’

‘Ah, altijd een lastige tegenstander.’ Zijn ogen bleven dicht. Hij lag in bed. Hij lag die periode steeds in bed. ‘Heel goed.’ Voor hij had kunnen vragen wie had gescoord, wat er precies op het veld was gebeurd en in welke minuut, viel hij weer in slaap.

Zo’n vijftienvijftig jaar geleden moet het gebeurd zijn. Ik was zes, hooguit zeven jaar oud en werd lid van A.V.V. Swift, de voetbalclub vlak bij mijn ouderlijk huis. Alles van vroeger is inmiddels vervangen, het schimmelige clubhuis heeft plaatsgemaakt voor een hypermoderne glazen kubus, er ligt nu rubber in plaats van gras, en alles wordt tegenwoordig omringd door dikke hekken. Maar als ik me inspan, ben ik weer terug bij hoe het hier eind jaren negentig was. Hartje Amsterdam-Zuid – drie velden, met her en der meer mos dan gras, ingklemd tussen statige huizenblokken, en toen al verbijsterend veel poenerigheid per vierkante meter. Waarom ik voor die club koos? Waarom ik überhaupt begon met voetballen?

Daar werd eigenlijk amper over gepraat. Het voelde allemaal niet als een werkelijke keuze, eerder als een heel logisch uitvloeisel van de rest van mijn bestaan. Mijn broer speelde destijds al fanatiek bij Swift; mijn

vader wees me zolang ik me kon herinneren heel stil en toch nadrukkelijk op het belang van voetbal. Samen sporten deden we weliswaar nooit – toen hij mij kreeg was hij bijna vijftig, ik geloof niet dat hij vanaf die leeftijd ooit nog serieus bewogen heeft – maar toch was het voetbal altijd nabij. Iedere *Studio Sport* stond aan, het nachtkastje lag vol met *Hard gras*, zondagavond aten we met zijn drietjes voor de televisie (mijn moeder bleef achter in de keuken).

Overzichtswerken van *Voetbal International* werden inclusief de kleine lettertjes uitgeplozen, en 's zaterdags nam mijn vader van de sigarenboer een pakje Panini-plaatjes mee, die hij ietwat nadrukkelijk aan mijn broer en mij overhandigde. Soms sprak hij over de tijd dat hij zelf nog voetbalde, bij *de koninklijke HFC* (dat sprak hij altijd heel geaffecteerd uit, als 'haaaaeffffceeee'). Of hij lepelde aan de eettafel min of meer uit het niets opstellingen op van clubs die mij niets zeiden, meestal uit de jaren vijftig – de tijd waarin mijn vader was opgegroeid en alles devoot was gaan bijhouden in zijn persoonlijke papieren archieven. Hij kende iedereen nog, inclusief reserve-linksbacks en assistent-trainers. De paar keer dat mijn moeder mij vertelde over de avond van mijn geboorte, die ze vergeleek met een raketlancering, begon mijn vader theateraal zijn hoofd te schudden en kwam voetbal automatisch ook ter sprake. Hij was toentertijd niet meegegaan met mijn moeder in de ambulance – hij reageerde kennelijk nogal traag omdat hij met een vriend tv zat te kijken. Even later arriveerde hij in het ziekenhuis en had hij alles gemist: ik was al geboren. 'Tja,' zei hij daarover achteraf. 'Het was een hele gekke avond. We hadden net die afschuwelijke penalty tegen gekregen. Wat een rampzalige start van het WK was dat! Nederland – Egypte 1-1, een enorme sof.'

Ik ben nooit een rebellerend kind geweest. Ik verzette me niet tegen de verhalen over voetbal, ik ging niet hockeyen om het allemaal anders te doen. Het tegenovergestelde was waar: ik wilde juist bij die wereld horen die om me heen zo belangrijk werd geacht. En zodra ik ging voetballen, wilde ik niet meer ophouden. Dat heb ik tot op heden ook nooit gedaan – bijna dertig jaar speel ik inmiddels. En vanaf het begin, het laagste F'jes-team van Swift, stond mijn vader langs de zijlijn. Doorgaans stelde hij zich een beetje verdekt op, leunend tegen een ijzeren hekje, met een miniem radiootje bij zich omdat hij *OVT* niet wilde missen. Andere vaders waren veel nadrukkelijker aanwezig, ze probeerden hun zoon schreeuwend te motiveren, becommentarieerden de scheidsrechter, baalden luidruchtig van een tegengoal, deden dienst als grensrechter. Maar hun fanatisme de ene zondag betekende nooit dat ze de volgende wedstrijd ook aanwezig zouden zijn. Al die vaders verdwenen in de loop der jaren uit zicht, de een stukje bij beetje, de ander plotseling – echtscheidingen, nieuwe hobby's, puberende zonen die hun dagen liever los van hun ouders doorbrachten.

Mijn vader bleef altijd komen. Zonder daar verder woorden aan te bevesten, en dat hoefde ook niet. De F'tjes, de E'tjes, de D'tjes, hij was er zelfs toen ik in mijn eerste seniorenteam belandde. Mijn vader vond het geweldig dat ik op mijn achttiende met mijn broer ging samenspelen – voortaan kon hij zich helemaal richten op één team dat hij nauwlettend volgde. En toen mijn broer na een tijdje stopte, vond mijn vader dat heel erg, vermoedelijk erger dan ieder ander die met het team te maken had. 'Jij gaat wel door, toch?' vroeg hij mij hoopvol.

Ik ging door. Mijn vader dus ook. Vlak voor iedere aftrap doemde die onverstoerbare verschijning langs het veld op. Altijd die ietwat logge motoriek. Altijd gekleed in diezelfde kakibruine broek en lange lichtbruine jas. 'Is dat je opa?' vroegen nieuwe teamgenoten weleens.

Hij reed me naar alle uitwedstrijden. Vaak wist hij precies tegen wie we moesten spelen, wat de kansen waren – vanachter zijn laptop hield hij de ranglijst wekelijks in de gaten. Soms deed hij in nachtelijke e-mails verslag van zijn bevindingen, welke teams we niet moesten onderschatten, welke spelers uitblonken, wie dit jaar statistisch opvallend weinig bijdroeg. En iedere paar maanden nam hij zijn ouderwetse Nikon-camera mee en maakte teamfoto's, die hij in veelvoud liet afdrukken. Tijdens de zondagen erna overhandigde hij ze alle spelers persoonlijk. Mijn vader stond als enige nooit op die foto's.

'Die jongens waren helaas een maatje te groot,' zei hij steevast na een verloren potje. Dan zat hij in de kantine op me te wachten, een tosti en een AA binnen handbereik. Hooguit een kwartiertje bleef hij hangen. Aan mijn spel wijdde hij weinig woorden, maar kritisch was hij nooit, ook als ik er weinig van bakte. In het zeldzame geval dat ik scoorde complimenteerde hij me uitgebreid – ik kon dan zien dat hij trots was, trotser dan op eigenlijk alle andere momenten, trotser ook dan ikzelf. Verder, die zondagmiddagen: veel stiltes, veel rituelen. Een paar vaste zinnnetjes die altijd weer opdoken. 'Dat was weer niet veel, hè?'

'Wat was er met Bert aan de hand vandaag?'

Spelers konden nooit zomaar slecht zijn, mijn vader zocht altijd een verklaring, er moest iets met iemand *aan de hand* zijn als hij een paar keer over de bal heen schoot.

'Met zo'n keeper wordt het sowieso niks,' zei hij ook geregeld.

En: 'Zij waren niet goed, maar jullie waren nog slechter vandaag.'

Het waren wedstrijden waar hij eigenlijk nooit iets van verwachtte en die hem toch elke zondag opnieuw tegenvielen. Toch miste hij geen minuut. Als we wonnen – en echt alleen dan – trakteerde hij zichzelf op een broodje bal. Anders ging hij zonder iets te eten terug naar huis.

Pas rond zijn sterfbed, toen ik enkele tijdschriftartikelen van mijn vader teruglas zodat ik zijn stem weer eens voluit hoorde, werd ik me er volledig van bewust hoe belangrijk voetbal vroeger voor hem was

geweest. Bij zijn eigen wedstrijden, in zijn tienerjaren, kwam zijn vader constant kijken – regelmatig in de rol van scheidsrechter, die ondanks het lage niveau en de jonge leeftijd van de spelers alles erg serieus benaderde, inclusief professioneel zwart arbitertenu. Mijn vader was, zo verklaarde hij mij ooit en ik las het nu ook terug, een weinig sprankelende rechtsbuiten. Toch werd hij jarenlang tot aanvoerder benoemd. Omdat hij toen al heel zorgvuldig alle archieven bijhield, zowel van professionele teams (die hij geregeld aanschreef met de vraag waar een speler was gebleven) als van zijn eigen HFC: wie scoorde wanneer, hoeveel minuten speelde iedereen. En ook omdat zijn eigen vader zo loyaal bleef verschijnen, als leider, als buitenstaander die meer betrokken was dan menig veldspeler.

Misschien verklaarde dit waarom mijn vader decennia later zelf ook zo trouw bleef opdraven. Als bescheiden eerbetoon aan zijn jeugd – of gewoonweg omdat hij wist hoe fijn zulke rituelen waren, wat voor verbond er rondom de zondag tussen een vader en een zoon kan ontstaan. Ook toen ik uit huis ging, kwam mijn vader altijd. Ongeacht het weer of de plaats waar we speelden. Steeds vaker werd ik 's ochtends vroeg op een achterafveld in Utrecht of Amersfoort verwacht. Zelfs toen het team integraal vertrok van Swift naar WVHEDW – gelegen in Amsterdam-Oost, de verhuizing betekende voor mijn vader niets minder dan een mokerslag – verscheen hij vroeg of laat langs de zijlijn. Op een dag mompelde hij, nadat hij van de parkeerplaats naar een van de WVHEDW-velden was gesjokt: 'Wat een klote-eind. Tja. Vanaf nu is elke wedstrijd een uit-wedstrijd.'

Maar hij bleef komen. Veel van mijn teamgenoten haalden intussen rijbewijzen, ze kochten huizen en auto's, stichtten gezinnen. Ikzelf leidde nog praktisch hetzelfde leven als toen ik achttien was, en daar stond ik, een aarzelende jongvolwassene, omringd door verse ouders van wie de zoontjes af en toe kwamen kijken. Mijn enige toeschouwer bleef mijn vader. Het voetballen vormde het vaste moment in de week waarop we elkaar zagen. Verder ging hij, zeker sinds zijn pensioen, hoe dan ook amper nog naar buiten. Meestal hees hij zich zondag direct na het einde van *Buitenhof* mopperend zijn auto in, vertrouwde mijn moeder me een keertje toe. Flesje water mee, de ranglijst helder in zijn hoofd. Hopend dat de paar goeie spelers aanwezig zouden zijn. Hopend, ook, op een lege parkeerplaats niet te ver bij het veld vandaan. 'Ik vraag dan soms of hij zin heeft,' ging mijn moeder door. 'Het antwoord is altijd nee, maar toch wil hij niks missen en heeft hij het na afloop ook eigenlijk nergens anders over. Dan vraag ik: "Hoe was het?" Hij antwoordt altijd hetzelfde: "Heel slecht." Vaak voegt hij toe dat jij nog wel aardig speelde. En hij komt altijd iets lichter terug dan hoe hij wegging.' Het fijnste moment van de zondag vond voor mij de afgelopen jaren vaak plaats tijdens het warmlopen. Dan schoten mijn teamgenoten de

bal wat heen en weer, of we waren gezamenlijk aan het knieheffen of iets in die trant, en dan zag ik hoe hij vanuit de verte aan kwam geschuifeld, ieder seizoen ietsje trager dan het jaar ervoor. Bruine broek, Nike-gympen, rode sjaal, die wapperende Leo Beenhakker-achtige jas, die gekke schoudertas die hij altijd met zich meezeulde. Een onveranderlijk silhouet. En de aanblik stelde me altijd ontzettend gerust. Gelukkig, daar is hij weer. Hij is er nog.

En dan nam mijn vader zijn vaste positie aan de rand van het veld in. Eens vroeg ik hem of hij geen opklapstoeltje kon meenemen, zou ik dat anders regelen? Het voorstel alleen al vond hij beledigend.

‘Ik ben verdomme geen bejaarde.’ Hij hing leunend over het hek, aanschouwde hoe mijn teamgenoten en ik zoals gebruikelijk ploeterend achter de bal aan renden. Honderden uren moet hij me zo bezig hebben gezien, misschien wel duizend, op alle velden die er in en rondom Amsterdam te vinden zijn.

Hij juichte nooit na een doelpunt. Hij ging niet in discussie met wisselers of scheidsrechters. Heel af en toe riep hij iets, woorden die ik geloof ik als een van de weinigen oppikte tussen al het machteloze gebrul op het veld, tussen alle ‘tijd!’ en ‘eerste keer!’ en ‘niks aan de hand!’, dan hoorde ik daar ineens die krakerige stem die ik zo goed kende. ‘Tempo, naar voren,’ – ik hoor het mijn vader nog roepen.

Of, als hij weer eens vond dat iemand de bal te lang bij zich hield, altijd diezelfde paar losse kreten: ‘Toe nou!’ En: ‘Sneller!’

Na het laatste fluitsignaal zocht ik niet direct mijn medespelers, ik liep eerst naar die bruine jas toe. ‘Lekker Italiaans verdedigen,’ zei hij soms tevreden als ik veel ballen heel hard het veld uit had gerost. En hij vervolgde: ‘Verder was het weer niet veel hè?’ – of woorden van soortgelijke strekking. ‘Tosti?’

Hij stond het nooit toe dat ik betaalde, ook niet toen ik inmiddels eigen geld verdiende. Veel zondagen sloot hij af met: ‘Helaas, weer geen broodje bal voor mij.’

Verder hield hij zich stil. Hooguit wat gedempt commentaar over een gemiste kans of een rare blunder. Als er al individuele oordelen volgden, kwamen die pas in zijn nachtelijke mails aan mij, waarin hij zich afvroeg waarom die speler nog altijd op het middenveld werd opgesteld, en wat deed die rechtsvoor ‘met dat gekke haar’ eigenlijk in dit team? De afgelopen jaren kon hij de namen en gezichten van nieuwe spelers steeds minder goed onderscheiden, maar er was altijd wel een eigenschap die hij zich herinnerde: iemands vreemd hoog opgetrokken kousen, de spits die zodra het herfst werd al een muts ging dragen.

Op een nacht schreef mijn vader een mail waarin hij alle spelers een voor een tamelijk kritisch beoordeelde. Toen hij een weekje later voorzichtig informeerde waarom ik niet op dat bericht had gereageerd – gewoonlijk correspondeerden we eindeloos over zulke zaken –

antwoordde ik dat ik geen mail had gezien. Zijn gezicht betrok, hij kwam overeind, spurtte naar zijn laptop. Zijn vrees bleek terecht: hij had de mail niet naar mij maar naar een naamgenoot uit het team gestuurd, een spits over wie hij enkel had opgemerkt dat die er ‘natuurlijk niets van’ bakte. ‘Kan ik dat nog ongedaan maken?’ vroeg mijn vader mij nerveus. Nee, uiteraard niet.

Het duurde nog dagen voor mijn naamgenoot reageerde. Op zondag was hij een blessuregevoelige, soms wat angstige spits, de rest van de week een nogal succesvolle advocaat en de ondernemende vader van een gezin van twee. Ik kon me goed voorstellen dat hij fel tegen mijn vader in zou gaan: *ik heb geen zin om me te laten schofferen door een ongevraagde toeschouwer, of: hier ben ik echt te oud voor*. In plaats daarvan kwam er slechts één keurig onderkoeld zinnetje retour: *ik geloof dat deze mail bestemd is voor je zoon, niet voor mij*.

De zondag erna kocht mijn vader ietwat gedienschtig een biertje voor hem – lauw Heineken als vredesoffer. Er werden verder geen woorden aan gewijd.

De naamgenoot stapte kort daarop uit het team. Mijn vader bleef langs de lijn verschijnen.

ik heb geen zin om me te laten schofferen door een ongevraagde toeschouwer

Tot hij er niet meer was. Geleidelijk en toch plotseling verdween mijn vader. Eerst door corona – die onwennige weken en maanden waarin amateurvoetbal voortdurend werd afgelast en uitgesteld, waarin een seizoen begon dat alweer ophield voor het goed en wel op gang kwam. Vervolgens hield moeheid hem thuis, vage klachten die uiteindelijk minder vaag werden, of in elk geval dominanter, en na het nodige zoeken plakte een arts er een bijzonder ongunstig medisch etiket op. Wekelijks informeerden medespelers bij mij: ‘Komt hij nog ’es?’ ‘We verliezen denk ik zo veel omdat we zijn coaching missen.’ ‘Elke week is het wel heel stil rondom het veld.’

Ik hield me op de vlakte, aangezien mijn vader dat zelf ook deed als het over zijn fysiek ging, misschien had ik dit ook gewoonweg van hem

had overgenomen: die zwijgende houding, de neiging nooit helemaal te laten zien wat je ten diepste bezighoudt of vreest.

Een van de laatste filmpjes die ik van mijn vader maakte: hij zit tegenover mij, aan de keukentafel in mijn ouderlijk huis. Tussen ons in staan borden – we hebben net samen gegeten, ik meer dan hij – en hij neemt de kaart in ontvangst die de aanvoerder van WVEDW Zondag 3 me een paar uur daarvoor overhandigde. Ik filmde alles voor in de appgroep van het team. Hoe mijn vader de kaart langzaam maar tevreden openvouwt, hoe hij de tekst voorleest: ‘We hopen dat je snel weer beter wordt.’ Daarna leest hij de namen op waarmee de kaart is ondertekend, tweemaal vraagt hij fluisterend aan mij: ‘Wie is dat ook alweer? Ik ken best veel namen niet.’ Ten slotte wenst hij het team succes en belooft hij snel weer te komen kijken, al moet hij ook hebben voorvoeld hoe onwaarschijnlijk het was.

***Geen enkele speler hield er ook
maar eventjes rekening mee
dat dit zijn laatste wedstrijd zou
zijn, mijn vader zelf evenmin***

In hoeverre causaliteit en in hoeverre toeval een rol speelde valt moeilijk te doorgronden, maar ik voetbalde intussen bijzonder matig. Ik was minder aanwezig op het veld dan de voorgaande jaren, liet me minder horen, speelde de bal tamelijk vaak naar de andere centrale verdediger. Voor het eerst in mijn leven veroorzaakte ik penalty's tegen, twee kort na elkaar – het gevolg van lichte, maar bovenal onhandige en onnodige overtredingen. Ik appelleerde niet. Bij corners ging ik trouw mee naar voren, maar ik had amper kopduels, laat staan dat ik werkelijk in de buurt van de goal kwam. Ik bekeek de ranglijst amper; nu mijn vader dat niet meer deed – hij bereikte zijn laptop zelden nog – zag ik daar het nut evenmin van in. Want met wie viel er nog over de stand te praten? Bovendien kon ik uit onze resultaten ook wel afleiden dat we ergens onderin bungelden.

‘En?’ bleef mijn vader vragen als ik 's zondags langskwam en naast hem ging zitten. ‘Hoeveel is het geworden? Wie scoorden er?’

Verder zeiden we weinig. We keken veel televisie samen in de laatste

maanden, weken, dat wilde hij graag. Een rits actiefilms die we allang kenden en – vooral – tamelijk willekeurige live-wedstrijden. Veel Premier League. Serie A, Eredivisie. Dit was de gewenste afleiding, waarbij hij van tijd tot tijd ongehinderd kon wegdutten. Soms keek ik voorzichtig naar rechts om te zien wat hij nou nog precies meekreeg, of zijn ogen open waren. Regelmatig dacht ik dat hij sliep maar kreeg hij alsnog mee wat er gebeurde, wie er scoorden.

Als we al spraken in die tijd, dan ging het nooit over wat er komen ging of wat er nou precies gebeurde. Wel daalde mijn vader zo nu en dan on-aangekondigd en hardop af in zijn geheugen. Enkele keren deed hij uit het niets gedetailleerd verslag van zijn jeugd. Hoe zijn vader hem in de jaren vijftig bij belangrijke wedstrijden het Olympisch Stadion binnensmokkelde door beveiligers om te kopen. Die trouwe verschijning langs het veld van HFC. Of hij vertelde over het voetbal uit zijn puberteit, dat hij al met al veel verrassender en spannender vond dan wat er nu op televisie was. Hij lepelde oude opstellingen op en begon over clubs die allang niet meer bestonden, nou ja, ze bestonden natuurlijk nog wel, maar uitsluitend in zijn hoofd. Af en toe deed hij zijn ogen dicht om zich te concentreren en een oud team terug te halen – Willem II 1952, RCH uit 1953. Hij kende iedereen, en als hij eens niet op een naam kon komen schoot die hem te binnen zodra hij zich op de omringende spelers richtte, de elftallen waren eenheden die onverwoestbaar in zijn hoofd zaten.

En zo vulden we onze laatste gedeelde uren, dit was zijn manier van afscheid nemen en ik deed eraan mee: we haalden herinneringen op, ook aan mijn jeugdelftallen, we keken naar de rollende bal op het scherm voor ons, we foeterden zachtjes op wat een willekeurige speler allemaal verkeerd deed en welke kansen er allemaal gemist waren.

Wat was de laatste keer dat mijn vader buiten de deur een voetbalwedstrijd zag, dus zonder scherm tussen hem en de spelers? Wat waren zijn laatste zinnen over WVHEDW? Wanneer zag hij mij voor het laatst rennen en tegen een bal trappen?

Ik probeerde het allemaal terug te halen, iets anders dan dergelijke flarden heb ik immers niet, snippers waarmee ik grotere momenten en bijbehorende gevoelens tot leven wil wekken. Maar veel is gebeurd zonder dat ik er werkelijk bij stilstond. Ik heb teamgenoten gevraagd naar hun meest verse herinneringen aan mijn vader, we kwamen tot de conclusie dat zijn laatste zondag buiten de deur een uitwedstrijd tijdens coronatijd moet zijn geweest. De KNVB had net besloten dat supporters niet meer direct langs het veld mochten komen, dus stond mijn vader achter zo'n hypermodern hek bij uitgerekend – en voor een kort verhaal zou dit te nadrukkelijk symbolisch zijn – A.V.V. Swift. Dat was zoals gebruikelijk een irritante tegenstander, we speelden

geloof ik moeizaam gelijk. Ik herinner me nog dat mijn vader achteraf zei dat we van *heel veel geluk* mochten spreken.

Geen enkele speler hield er ook maar eventjes rekening mee dat dit zijn laatste wedstrijd zou zijn, mijn vader zelf evenmin. Ach, al die andere laatste keren die daarop volgden, vaak zonder dat we ons er enigszins van bewust waren. Al die cruciale afrondende momenten waarop voetbal een rol speelde.

Mijn laatste verjaardag: we keken Nederland – Oekraïne in mijn ouderlijk huis, ik had veel vrienden uitgenodigd en mijn vader vond dat heerlijk, zo gezamenlijk naar een wedstrijd kijken, de ruim ingeslagen snacks binnen handbereik, het gezelschap dat hij al jaren kende en waar hij zich via het voetballen, met een vaststaande begin- en eindtijd, heel duidelijk toe kon verhouden. Voor bijna iedereen is het de laatste keer gebleken dat ze hem zagen.

Een paar maanden later: de woensdag waarop de arts voor het eerst de definitieve diagnose had uitgesproken. Mijn broer en ik kwamen langs, dat waren we al van plan want Ajax speelde tegen Dortmund. Verslagen keken we met zijn drieën hoe Antony de Duitse verdediging aan flarden speelde.

Een andere woensdag, niet veel later: Ajax uit bij Benfica. De laatste wedstrijd die mijn vader ooit live zag, al kreeg hij er niet meer veel van mee. Mijn broer en ik juichten ingetogen toen Haller de 1-2 maakte, waarna mijn vader wakker schrok en naar het scherm staarde.

‘Verdomme,’ zei hij, vlak voor hij weer wegdommelde.

‘Al twee doelpunten gemist.’ Ik hoor het hem nog zeggen, en ik zie hem nog staan, aan de rand van het veld.

De zondagavond daarna. Opnieuw mijn ouderlijk huis. *Studio Sport* stond aan, meer uit gewoonte dan dat we ernaar keken. Traag liepen we – met zijn drieën, mijn broer was er ook – langs de televisie, ik wist niet zeker wat mijn vader meekreeg van zijn omgeving, van wat we zeiden, dus wees ik maar naar het televisiescherm. Vitesse speelde, geen idee meer tegen wie. Ik wees naar de centrale verdediger die prominent in beeld verscheen, volgens mij had hij net een bal in de tribune geschoten. ‘Herken je hem?’ vroeg ik, ik snakte naar enige instemming, gedeelde associaties. ‘Weet je nog bij welke club hij vandaan komt?’ Mijn vader keek me lang aan, zijn blik stond wazig. Toen schudde hij zijn hoofd en rolde met zijn ogen, alsof hem in geen jaren zo’n stomme vraag was gesteld. ‘Danilho Doekhi natuurlijk. Geboren in Rotterdam, zat eerst in de jeugdopleiding van Excelsior, daarna die van Ajax.’

We waggelden verder. Het was ons laatste gesprekje over voetbal.

Bij zijn uitvaart verschenen veel spelers uit het team, meer dan bij onze meeste trainingen. Na afloop van de dienst wachtten enkelen van hen me op. Omhelzingen, gestamel, hoe gek het zou zijn dat hij ons nooit

De bruine jas hangt nu nog altijd aan de kapstok.

meer zal zien voetballen. Een rechtsback die hem ruim twintig jaar had meegemaakt, zei: ‘Het mooiste bleef toch dat hij altijd weer kwam, terwijl hij het *altijd* helemaal ruk vond. En hij had natuurlijk gelijk, we kunnen totaal niet voetballen. Hij moet ons zó vaak zó slecht hebben zien spelen.’

Op het graf lag een enorm boeket dat de aanvoerder had geregeld.

Voor onze trouwe supporter.

De dag erna – ik lag tot laat in bed, ik was uitgeput – werd er op een natgeregend veldje in Amsterdam-Oost een minuut stilte gehouden. Ik kreeg meerdere filmpjes toegestuurd. Mijn team speelde met rouwbanden om en vanzelfsprekend werd ook die wedstrijd verloren, iets anders had ook niet gepast. Ditmaal leek het helemaal niemand uit te maken. De weken hierna trof ik bij het opruimen regelmatig sporen van WVHEDW aan in mijn ouderlijk huis. Naast de fruitschaal stonden envelopjes met elftalfoto’s klaar om uit te delen. In de stapels papier op mijn vaders bureau lagen een paar uitgeprinte ranglijsten van vroeger – matige prestaties, vastgelegd geploeter in de krochten van het amateurvoetbal.

De bruine jas hangt nu nog altijd aan de kapstok.

Op zondag, rondom de wedstrijden, wordt er tegenwoordig af en toe nog over mijn vader gepraat, maar logischerwijs steeds minder vaak. De paar medespelers die ik rondom het overlijden niet sprak condoleerden me later onhandig tijdens het warmlopen, of in de rij voor de kantine. Er zijn inmiddels versterkingen bij het team gekomen die mijn vader nooit hebben gezien.

Ik vraag me weleens af of ik op een dag vader zal worden, of een kind van mij gaat sporten, of ik dan in staat zal zijn om eenzelfde toewijding langs de lijn te tonen, of ik in elk geval op die manier mijn vader enigszins in leven kan houden. Tot een helder antwoord of ferm voornemen leiden die gedachtes nooit. En onderwijl ploeter ik centraal achterin door. Vroeg of laat dwaalt mijn blik tijdens de wedstrijden af richting de zijlijn, waar zich steeds meer zoontjes van medespelers verzamelen, of andere ouders die bij mooi weer incidenteel een helftje komen kijken. En ik weet: wie daar ook zal komen te staan, hoe hard ze ook zullen juichen, hoe aanwezig ze ook zullen zijn, ik zie daar een lege plek, en ik zal zolang het kan blijven rennen en naar voren gaan bij corners en ballen over de zijlijn schieten om die lege plek daar een laatste dienst te bewijzen.

Ik ben een Rotterdamse schrijver geworden

Martijn Simons

Toen ik nog in Amsterdam woonde en in een zaalvoetbalteam speelde – Arsenal 11, of 12 ¹, het nummer veranderde elk seizoen, de kwaliteit van het team niet; we kwamen onveranderd uit in de zevende klasse –, kwam ik overal in de stad. En in de buitengebieden. We speelden in een fonkelnieuwe sporthal langs de weg naar Ouderkerk tegen een team van de politieschool waar we na afloop in een smetteloze sauna doken, tegen de gekeppelde pubers plus ouders van Maccabi, en raakten meer dan eens bijna slaags met de jongens van Milli Görüs, die fanatieker waren als het spel stillag dan wanneer de bal rolde. Onze *angstgegner* was Badhoevedorp, een team van betonnen vijftigplussers, even stram als onverzettelijk, die er elke keer weer in slaagden het allerslechtste in ons naar boven te halen, in ons geval: langdurig en intensief op elkaar kankeren. ²

Behalve dat ik me die woensdagavonden herinner als klassiek romantisch – lees: de All Stars-achtige ervaring die elk voetbalteam onvermijdelijk met zich mee lijkt te brengen –, zorgden ze er ook voor dat ik regelmatig op plekken kwam die, hoe zeg je dat, buiten de dagelijkse route lagen. Ik bedoel, hoe vaak vind je jezelf, zeker als je niet in de buurt woont, om tien uur 's avonds terug in een sporthal in Geuzenveld, of Uithoorn? Je hoort het –[‘geregeld iemand zeggen of je leest het in een krant als er weer eens ‘een rapport’ is verschenen: werkelijk contact met De Ander ³, op gelijkwaardige basis dus, wat iets anders is dan klant- of ander hiërarchisch georganiseerd contact ⁴, komt steeds minder vaak voor, iets wat het Sociaal Cultureel Planbureau de afgelopen jaren ook al diverse malen constateerde. Sterker nog, in enquêtes laten steeds meer mensen weten contact met anderen (mensen met of zonder psychische problematiek, of met een andere migratieachtergrond) als problematisch te ervaren en het om die reden liever te vermijden. Je kunt je overigens afvragen wat hier oorzaak is en wat gevolg, maar feit is dat een toenemend aantal Nederlanders het prettiger zegt te vinden zich langs gesegregeerde lijnen door de samenleving te bewegen en dat dus ook doet. Behalve op het voetbalveld. Althans, zo lijkt het. (Ik kom hier nog op terug.)

* ¹ Als ik op school aan een van mijn klassen vertelde dat ik bij Arsenal speelde, dachten ze altijd dat ik een grapje maakte. Helaas gingen we zelf ook iets te intens op in het Arsenal-frame, wat ertoe leidde dat we op zeker moment elke week in officiële Puma Arsenalshirts de sporthal in sjokten, wat heel grappig zou zijn geweest als ook maar een van ons het ironisch bedoeld had.

² Toen mijn broertje een keer meedeed – ons team had niet alleen een chronisch gebrek aan bepaalde spelers, maar ook aan spelers *als zodanig* – zei hij na afloop: ‘Jullie präten alleen maar, jullie voetballen nauwelijks.’

³ Ik heb meestal een hekel aan Dit Soort Hoofdletters, ze moeten altijd een soort belangrijkheid uitdrukken, maar het enige wat ze doen is de woorden waar ze bij horen juist op afstand plaatsen van de rest van de tekst. Precies daarom maak ik voor Deze Hoofdletters een uitzondering.

⁴ Je moet voor de grap eens turven hoe vaak je iemand een zin hoort zeggen die lijkt op deze: ‘Mijn schoonmaakster is Marokkaans/Turks/Braziliaans/Poolsw/whatever, dus...’

Was ik op die avonden dat ik op een drafje door zo'n sporthal ging ergens naar op zoek, contact, of zelfs zingeving, of wilde ik gewoon een potje voetballen? Ik denk het laatste. En toch leek er altijd iets te wringen. Lag het aan de omgeving, de kunstmatigheid van de uitwisseling die zo'n voetbalpartij is? Of lag het vooral aan mij? Waarom had ik het gevoel dat ik de enige was die het neppe karakter van die avondjes doorzag, dat het ondanks de slidings en de fysieke nabijheid van al die lichamen, alleen maar leek alsof er dingen, mensen samenkwamen? Was ik me op die momenten hyperbewust van omgangsvormen, codes, noem maar op, zo zeer dat ik simpelweg niet meer *in staat* was om de afstand tussen mij en de ander te overbruggen, niet alleen op het veld, maar breder. Overall. Was elke sociale interactie op een *weirde* manier ineens politiek geworden, zonder dat iemand dat ooit wilde, en vooral: zonder dat iemand er echt iets aan heeft?

In de zomer van 2019 verhuisden we van Amsterdam naar Rotterdam. Naar Spangen, om precies te zijn. Ik wist amper iets van die buurt, mijn kennis bestond uit een troebele herinnering aan een koddige politieserie en iets vaags met een wereldberoemd socialewoningbouwcomplex uit de jaren twintig. En dat Sparta er zijn thuis had: Het Kasteel. ⁵ Vanuit het raam in onze keuken zijn de lichtmasten van het stadion te zien, en op wedstriiddagen lopen de supporters met hun rood-witte sjaaltjes om door de straat naar het stadion. Bij café Brouwershuys ('Darten Biljarten Karaoke') op de hoek van de straat wordt ingedronken, wijkagent André komt altijd een praatje maken. Als op warme dagen de ramen in ons huis open staan, hoor je het gejuich en soms, als het er echt om gaat, zoals tijdens de wedstrijd tegen PEC Zwolle in de voorlaatste speelronde van het afgelopen seizoen (uitslag 2-0; PEC degradeerde) ⁶, ook vuurwerk en gezang. Ik kan inmiddels De Sparta Marsch grotendeels meezingen, al ben ik maar twee keer in het stadion geweest.

Als je nog iets verder doorloopt, voorbij het stadion, kom je vanzelf amateurvelden tegen – kunstgras, natuurlijk. Daar is bijna elke dag wel jeugd te vinden, soms in teamverband, voor een wedstrijd of een

* ⁵ Een van de allermooiste dingen van Het Kasteel is niet dat het midden in een woonwijk staat, al scoort het stadion daar zeker punten mee, maar dat je op elk van de vier hoeken vanaf de straat min of meer naar binnen kan kijken, het veld op. Als je door de hekken en de ijzeren draaipoortjes kijkt, kun je een glimp van het veld opvangen, precies genoeg om spelers te kunnen onderscheiden, en veel te weinig om iets van de wedstrijd te volgen. Alleen een vleugelspeler die de hoek induikt, komt echt dichtbij. Ik zal nooit vergeten hoe een paar jochies uit de buurt precies het hek hadden uitgezocht in de hoek waar ze tijdens Sparta-Ajax op 1 september 2019 de grootste kans hadden om Ziyech te spotten. Ik bleef een tijdje staan kijken, lenig als kleine aapjes hingen de kinderen roerloos in de hekken, hun dromen haast tastbaar.

⁶ Ik wilde hier bijna toevoegen: 'Wij bleven erin.' *Wij*, inderdaad. Al ben ik helemaal geen Spartaan, zo voelde het niettemin een beetje. Dat is kennelijk wat drie jaar uitkijken op die lichtmasten met je doet.

training, en soms individueel, met een ouder slash trainer die pionnetjes uitzet en die wijdbeens, de handen op de knieën aanwijzingen schreeuwt en complimenten uitdeelt. Ik stel me altijd voor dat die kleintjes, nu en dan zijn het ook jeugdelftallen van Sparta die er spelen, precies weten hoe ver het is naar Het Kasteel, en exact weten hoe hard ze de bal moeten schieten om hem over de huizen in het stadion te krijgen, zodat ze er zelf achteraan kunnen om hem te gaan halen.

Hoewel ik iemand weleens heb horen zeggen dat Rotterdam de Nederlandse stad is met het hoogste aantal vierkante meters groen per inwoner, en er op het dijkje voor ons huis ⁷ inderdaad prachtige bomen groeien, moet je waar ik woon goed zoeken naar een park en als je ergens heen wilt waar je werkelijk een natuurervaring op wil doen – voeg hier naar smaak wat romantische dichtregels in – dan heb je op z'n minst een elektrische fiets nodig, en liever nog een auto.

Toch is er één sympathiek alternatiefje op loopafstand. Je hebt er wat fantasie bij nodig, maar met de juiste instelling kom je niet bedrogen uit. Ingeklemd tussen het spoor en de woningen aan de Essenburgsingel

⁸ is een strook groen waar een soort gecultiveerde wildernis bestaat.

Je loopt vanaf het Marnix Gymnasium aan de ene kant helemaal tot aan de velden van Rotterdam United, en nog iets verder de Mevlana Moskee, totdat de Abraham van Stolkweg je een halt toeroept.

Er zijn poelen, de paden zijn overwegend onverhard, ergens in een hoek is een gedeelte afgezet waar buurtbewoners met grote toewijding een moestuin onderhouden en les geven aan, zo stel ik me voor, leergierige buurtkinderen, er staat vast ook ergens een bijenhotel of een ander insectvriendelijk knutselwerk, en verspreid over het hele terrein staan voldoende bomen om je het zicht op de verte te belemmeren en ervoor te zorgen dat je je er niet constant van bewust bent dat je op een stukje grond loopt ter grootte van een medium formaat parkeerterrein.

Er is ook hoogteverschil in het parkje. De kant waar het spoor loopt ligt een paar meter hoger dan het deel aan de kant van de woningen, alsof de trein over een soort fake dijkje rijdt. Als je het bovenpad (ik noem het zo, bij gebrek aan een beter woord) neemt, en je loopt in oostelijke richting, zie je in de verte een deel van de skyline van Rotterdam, de ranke vlaggenmast van de Delftse Poort als belangrijkste eyecatcher, en daarnaast nog wat kleiner spul, waarvan ik de namen niet ken.

* ⁷ Dat 'dijkje' klinkt heel erg Amsterdam-Noord, houten huisjes met alleen een fietspad voor de deur, schaatsen in de winter op de dichtgevroren slootjes en in de verte een weiland met koeien en scholteksters, maar in ons geval zijn boven aan de dijk gewoon een trambaan en een asfaltweg waar de getunede Audi's, Mercedesen en Volkswagens regelmatig overheen jagen alsof snelheidsbeperkingen iets uit een ver verleden zijn.

⁸ Een van mijn ontdekkingjes in de buurt was dat op nummer 117a, het ouderlijk huis van Hans Sleutelaar, van 1957 tot 1964 het redactieadres (destijds: redaktieadres) van het legendarische literaire tijdschrift *Gard Sivik* was gevestigd. Het geluksgevoel toen ik die ontdekking deed...